Maria Luísa je inteligentná, vtipná, talentovaná a ... tučná. V detstve sa jej posmievali, v mladosti ju zradil milovaný muž, ona je však odhodlaná vydobyť si svoje miesto pod slnkom a nájsť šťastie. Musí sa však vysporiadať s bolestnou osamelosťou, komplikovaným vzťahom s matkou, neskôr smrťou oboch rodičov či (ne)naplnenou túžbou po dieťati. Útechu nachádza v písaní, umení a nemom porozumení so psami. Rozhodne sa podstúpiť gastrektómiu a radikálne schudne, no jej najväčším víťazstvom je prijatie samej seba a odpútanie sa od „muža jej života", čo spôsobí nečakaný zvrat udalostí...

„Aké pekné je moje telo! Aká som pôvabná tučná žena! A silná! Prečo som to nepochopila skôr? Prečo som celé roky počúvala ostatných?"

„Som tu len na prechodný čas, aby som sa posunula ďalej, som zo železa a nikto ma nebude ohýbať. Aj keď mlčím, stále som to ja so všetkým, čo sa vo mne tvorí a vyrovnáva."

978-80-99967-14-5

Tučná

[illegible] Jelínková

Tučná

[illegible]

[illegible]

[illegible]

UPOZORNENIE

Všetky postavy, miesta a situácie v tomto príbehu
sú čistá fikcia a číra realita.

Mojej mame

Obsah

Predslov
19

Vchodové dvere
25

Dievčenská izba
33

Obývacia izba
61

Rodičovská spálňa
83

Kuchyňa
105

Jedáleň
135

Kúpeľňa
159

Predsieň
187

Rozhovor s autorkou
207

Zvukový epigraf

Nina Simone – *I put a Spell on You (1965)*
The Doors – *The Crystal Ship (1967)*
Janis Joplin – *Maybe (1969)*
Abba – *Dancing Queen (1976)*
Antònio Variações – *Estou Além (1982)*
Patty Smith – *Because the Night (1983)*
Stevie Nicks – *Has Anyone Ever Written Anything for You (1985)*
Laurie Anderson – *Language is a Virus (1986)*
Prince – *Sometimes it Snows in April (1986)*
Xutos e Pontapés – *À Minha Maneira (1988)*
Rádio Macau – *Amanhã É Sempre Longe Demais (1989)*
The Cure – *Love Song (1989)*
Nirvana – *Come as You Are (1991)*
U2 – *One (1991)*
Annie Lennox – *Why (1992)*
Ornatos Violeta – *Ouvi Dizer (1999)*
Lou Reed – *Turning Time Around (2000)*
Amy Winehouse – *Back to Black (2006)*
Amor Electro – *A Máquina (2011)*
Jorge Palma – *Imperdoável (2011)*
Lana Del Rey – *Born to Die (2012)*

„Uver mi, Frankenstein, bol som dobrý, dušu som mal plnú lásky a ľudskosti; som však, hľa, sám, úplne sám. Ty, ktorý si ma stvoril, mnou pohrdaš; čo môžem očakávať od tvojich súkmeňovcov, ktorých ku mne nič neviaže? Len nenávisť a odpor. (...) Vypočuj si môj príbeh, potom ma poľutuj alebo odvrhni podľa vlastného uváženia; skôr nie.“

Mary W. Shelleyová: *Frankenstein*

„‚Minulosť nie je mŕtva,‘“ napísal Faulkner v Requiem pre mníšku *a dodáva: ‚Ani sa nepominula.‘ Nedá sa to povedať lepšie: minulosť nikdy neprestáva plynúť, vždy je tu a pôsobí na prítomnosť, je jej súčasťou, žije v nás. Žiť prítomnosť bez minulosti znamená žiť zmrzačenú prítomnosť. Teda žiť zmrzačený život.“*

Javier Cercas: *Diktatúra prítomnosti*

„... nebolo to tak dávno, keď ma na prednáške jedného z lektorov premohol pocit, že si tento vybral tému, ktorá mu bola príliš cudzia, a preto sa mu nepodarilo zaujať moju pozornosť do takej miery, do akej sa mu to bývalo mohlo podariť. Bolo očividné, že o veciach, ktoré opisoval, nehovoril od srdca, ba že neboli ani len jeho srdcu blízke, a tak sa skôr utiekal ku krajnostiam a povrchnostiam. (...) Keby záležalo na mne, bol by som ho primäl, aby sa s nami podelil o svoju najosobnejšiu skúsenosť, tak ako to robí básnik.
(...) a vychádzajúc z povedaného, vždy sa rozhodnem podať im samého seba v konskej dávke. Poslali po mňa a zaviazali sa za mňa zaplatiť, nech ma teda majú, hoc by som ich mal na smrť unudiť.“

Henry David Thoreau: *Život bez princípu*

Predslov

Portugalská spisovateľka Isabela Figueiredo sa narodila 1. januára 1963 v hlavnom meste Mozambiku Lourenço Marques, pomenovanom podľa portugalského kolonialistu a obchodníka zo 16. storočia (dnešné Maputo). Mozambik patril k portugalským kolóniám, ktoré po dlhých rokoch vojnového konfliktu získali v roku 1975 nezávislosť. Jej vyhlásenie však sprevádzal občiansky chaos a krvavé boje medzi znepriatelenými černošskými a belošskými skupinami. Táto situácia prinútila k úteku viac ako milión Portugalcov z Afriky do Portugalska, ktoré sa stalo alebo bolo pre mnohých z nich cudzou krajinou (veľa ich prežilo v Mozambiku väčšinu svojho života, iní sa tam už narodili ako deti portugalských kolonistov).

Búrlivé historické udalosti mali zásadný dopad aj na život spisovateľky Isabely Figueiredo: jej rodičia sa rozhodli v Mozambiku ostať, no presťahovali sa na pokojnejší severovýchod krajiny za lukratívnou prácou v hydroelektrárni. Z obavy o bezpečnosť dcéry poslali vtedy dvanásťročnú Isabelu do Portugalska k príbuzným. Prišli za ňou až o desať rokov neskôr, keď mala Isabela dvadsaťdva rokov a práve dokončila vysokoškolské štúdium lusofónnej literatúry.

Prvé literárne texty vyšli Isabele Figueiredo ešte ako študentke v roku 1983 v prílohe denníka *Diário de Notícias*. O päť rokov neskôr získava ocenenie za novelu *Conto é Como Quem Diz* (Príbeh je to, čo kto rozpovie). V nej sa okrajovo dotýka koloniálnej témy, ktorú naplno rozvinula vo svojom nasledujúcom diele *Caderno de Memórias Coloniais* (2009) (Zápisník koloniálnych spomienok). Ide o zbierku textov, v ktorých spomína na detstvo v Mozambiku, pričom otvorene zobrazuje rasistické správanie sa Portugalcov. Od konca deväťdesiatych rokov začali v portugalskej literatúre pribúdať diela o živote v kolóniách, ktoré sa väčšinou niesli v nostalgickom duchu. Ich autori – väčšinou sami portugalskí navrátilci z kolónií – poukazovali na skutočnosť,

že v Afrike našli životný štandard, slobodu a moderný životný štýl, úplne odlišný od ekonomicko-spoločenskej situácie, v akej sa ocitli po návrate do Portugalska. Väčšinou však zamlčiavali skutočnosť, že ich životná úroveň v Afrike platila viac-menej iba pre Európanov, ktorí ju nadobúdali na úkor domorodého černošského obyvateľstva. Niet sa čo čudovať, že drsno realistické memoáre Isabely Figueiredo vyvolali v Portugalsku obrovský rozruch a považujú ich za prelomové dielo v oblasti literatúry s koloniálnou problematikou. Boli preložené do viacerých jazykov a mnohé svetové univerzity ich odporúčajú ako povinnú literatúru pre odbor koloniálnych štúdií.

Tučná (2016) je autorkiným prvým románom a podľa názvu by sa dalo usudzovať, že v ňom pôjde o úplne odlišnú tému. Nie je to však celkom pravda, pretože osud hlavnej ženskej postavy je bytostne poznačený nielen jej nadváhou, ale aj skutočnosťou, že je dcéra navrátilcov z Mozambiku.

Román *Tučná* nie je autobiografické dielo, hoci medzi hlavnou postavou (a súčasne rozprávačkou) Mariou Luísou a autorkou existuje niekoľko styčných bodov: obe sa narodili v Mozambiku, obe rodičia poslali ako dvanásťročné do Lisabonu k príbuzným, obe pracujú (pracovali) ako stredoškolské učiteľky, obe dlhé roky zvádzali boj s nadváhou a podrobili sa gastrektómii. Napokon, aj úvodné citáty a poznámky poukazujú na isté prepojenie autorky s rozprávačkou: komentár od Henryho Davida Thoreaua o prednášateľovi rozoberajúcom tému, ktorej nerozumel („... keby záležalo na mne, bol by som ho primäl, aby sa s nami podelil o svoju najosobnejšiu skúsenosť, ako to robí básnik“), a upozornenie samej autorky („Všetky postavy, miesta a situácie v tomto príbehu sú čistá fikcia a číra realita.“) Slová Isabely Figueiredo nás nabádajú interpretovať jej román ako dielo z oblasti autofikcie.

Román je rozdelený do kapitol nazvaných podľa miestností bytu, do ktorého sa Maria Luísa nasťahovala s rodičmi po návrate do Portugalska v roku 1985. Za miesto bydliska si vybrali oblasť na juh od Lisabonu, nazývanú jednoducho „južný breh“. Tvorí ju niekoľko väčších či menších miest ako Cova da Piedade, Almada, Barreiro, ktoré oddeľuje od hlavného mesta rieka Tejo. Južný breh

je okrem iného známy priemyselnou zónou sústredenou pozdĺž rieky a hustou bytovou výstavbou, ktorá sa začala v šesťdesiatych rokoch (bez schváleného urbanistického plánu). Dostupné bývanie a pracovné príležitosti v miestnych továrňach prilákali množstvo prisťahovalcov z chudobného portugalského vidieka či bývalých kolónií. Hoci ide o samostatné mestá, sú súčasťou tzv. metropolitnej zóny Lisabonu. Napokon, do hlavného mesta dochádza za prácou väčšina obyvateľov južného brehu, a preto dnes mnohé tamojšie mestečká figurujú ako satelity. V románe *Tučná* zohráva svojská atmosféra južného brehu významnú úlohu: hlavnú hrdinku k nemu púta silný citový vzťah, viditeľný hlavne v spomienkach na významné chvíle, ktoré prežila s dôležitými ľuďmi vo svojom živote na rôznych miestach južného brehu (napr. pláže na Costa da Caparica, známa socha Krista, trajektový prístav v Cacilhas).

Román *Tučná* nás pozýva do jednotlivých miestností bytu, pričom sa oboznamujeme s výzdobou a zariadením interiéru (Luísina mama sa snažila preniesť ich dom v Mozambiku do malého portugalského bytu, čo sa, samozrejme, ukázalo nemožné. Vnímame to ako symbolické vyjadrenie myšlienky, že portugalské koloniálne impérium bolo príliš veľké pre takú malú krajinu ako Portugalsko). Pri prehliadke bytu Maria Luísa rozpráva o udalostiach, ktoré sa odohrali v jednotlivých miestnostiach, a spomína aj na rozličné miesta v iných príbytkoch, kde prežila dôležité obdobia svojho života. Dej sa neodvíja lineárne od minulosti do prítomnosti, ale vo forme fragmentárnych spomienok, ktoré si vieme časovo zoradiť aj vďaka odkazom na rozličné dôležité udalosti v portugalskom či celosvetovom dianí posledných desaťročí.

Ak sa pozrieme na ľudské telo metaforicky ako na dom, ktorý obývame, ľahko spoznáme, že Maria Luísa sa necíti príjemne v dvoch domoch: jedným je byt, kde býva s rodičmi, a druhým jej vlastné telo, ktoré vníma ako zbytočne mohutné nielen ona sama, ale aj okolitá spoločnosť, náchylná odstrkovať a stigmatizovať každého, kto je odlišný. Maria Luísa musí žiť s dvoma nálepkami: ako navrátenkyňa z Mozambiku (deti navrátilcov z kolónií bývali

často diskriminované a stávali sa terčom posmechu pre svoje zvyky či oblečenie) a ako „tučibomba“. Prvej nálepky sa zbavila postupne, ako sa aj Portugalsko oslobodzovalo od komplexov z minulosti a zameralo sa na integráciu do Európskej únie, no druhá nálepka sa drží Luísy ako stigma, čo ju vyčleňuje čoraz viac zo súčasnej spoločnosti zameranej na výkon a úspech, ktorých predpokladom je priam automaticky atraktívny zovňajšok. Maria Luísa sa často uchyľuje k humoru, aby odľahčila krutosť situácií, v ktorých pri svojej obezite zažíva odmietnutie nielen okolia, ale napokon aj milovaného muža. Za jej humorom sa skrýva smútok z bolestnej osamelosti spôsobenej vedomím, že nespĺňa normy fyzickej príťažlivosti (t. j. štíhlosti), ktoré spoločnosť povýšila na kritériá normálnosti: Maria Luísa je inteligentná, talentovaná, húževnatá, ale aj tučná, pre čo ju okolie nevníma ako normálnu, plnohodnotnú ženu.

Maria Luísa sa napokon rozhodne podstúpiť gastrektómiu – chirurgický zákrok, pri ktorom sa odstráni časť žalúdka, takže človek môže prijímať len obmedzené množstvo a druh potravy, po čom nasleduje radikálne zníženie hmotnosti. To, čo by mohlo vyzerať ako záver románu, je v skutočnosti nepravý koniec, pretože Maria Luísa nás už v prvom odseku prvej kapitoly informuje, že sa podrobila danej operácii. Na ďalších stranách sa oboznamujeme nielen so životnou situáciou rozprávačky, v ktorej sa rozhodla pre operáciu, ale aj so spoločenskou situáciou v Portugalsku poznačenom úspornými opatreniami, ktorých cieľom bolo obmedziť ekonomický konzum obyvateľstva, podobne ako gastrektómia obmedzila Luísu v príjme potravy: približne od roku 2010 sa Portugalsko začalo ocitať v hlbokej ekonomickej kríze a spoločnosť musela čeliť úsporným opatreniam a rozpočtovým kráteniam, pretože podľa medzinárodných ukazovateľov Portugalci žili nad svoje pomery – podobne ako telo človeka konzumujúceho viac, ako by mal. V tom istom čase Maria Luísa začína po smrti matky upratovať byt a zbavuje sa mnohých vecí, ktoré jej mama priniesla z času a priestoru zaniknutého „portugalského“ Mozambiku.

Tučná – i keď autofiktívny román – je predovšetkým kniha pamätí (na vzdialený Mozambik a premeny, ktorými prešlo Portugalsko za posledné desaťročia) a emócií (opakujúce sa ambivalentné vzťahy lásky – nelásky, miestami až nenávisti medzi dcérou a rodičmi, medzi dospievajúcim dievčaťom a spolužiačkami, medzi dospelou ženou a milovaným mužom), pričom búrlivé emócie nie sú ohraničené časom a priestorom, ktorý Maria Luísa (rozprávačka) / Isabela Figueiredo (autorka) opisuje vo svojom príbehu. Všade a vždy sa nájde niekto, kto sa stal obeťou predsudkov či dostal hanlivú nálepku za to, že bráni nejaké presvedčenie alebo z tej či onej stránky nezodpovedá spoločenským normám.

Maria Luísa sa rozhodla pre nečakané riešenie a ostáva na každom z nás, či po dočítaní poslednej strany ukrývajúcej skutočné vyústenie príbehu jej rozhodnutie schválime, odsúdime alebo aspoň pochopíme. Je však isté, že jej zanovitý zápas so spoločenskými predsudkami a bolestná cesta k zmiereniu so sebou samou budú v nás doznievať ešte dlho po tom, ako sa s ňou rozlúčime.

Alcides Murtinheira

Vchodové dvere

Štyridsať kíl je úctyhodná hmotnosť. Toľko som zhodila po gastrektómii. Tvorili moje druhé telo, ktoré som nosila so sebou. Presnejšie vláčila. Akoby ma lekári oddelili od siamského dvojčaťa, čo spáchalo samovraždu znechutené sebou samým, a potom mi povedali: „My sme si urobili svoju prácu, teraz urobte vy svoju. Učte sa žiť sama."

Po gastrektómii som nemohla jesť. Pila som vývary, mlieko a džúsy. Bolelo ma telo aj myseľ. Bola som hladná ako vlk, ale odrezali mi polovicu žalúdka a to, čo z neho zostalo, bola nezahojená jazva. Počas prvých mesiacov som stratila silu aj vlasy, musela som kráčať pomaly, aby som si zvykla na novú hmotnosť.

Z tela mi každým dňom ubudlo dvestopäťdesiat gramov, bola som čoraz ľahšia, takmer som sa vznášala, necítila som sa tak od detstva. Vyšla som na ôsme poschodie bez toho, aby som lapala po dychu, a zdolala by som ďalších osem, keby bolo treba, pretože ma nič nezaťažovalo. Testovala som sa rozličnými spôsobmi. „Pozrime sa, či prejdem dvadsať kilometrov." Prešla som. Nestala som sa však neporaziteľnou. Stále rozmýšľam ako tučná. Navždy ostanem tučibomba. Viem, že svet normálnych ľudí nie je pre mňa. Naďalej som postihnutá, ale už to nebije do očí, nejde o nič vážne. Sú chvíle, keď sa mi zdá, že som nadobudla nový život ako ľudia, ktorí zažili klinickú smrť, videli tunel so žiarivým bielym svetlom na druhom konci, čo ich k sebe volalo, ale rozhodli sa vrátiť. Aj ja som sa rozhodla, a hoci ma už nikto neodstrkuje, odstrkujem sa od druhých sama. Poznám veľmi dobre svoje hranice. Viem, k čomu mám prístup a čo je predo mnou navždy zamknuté. O diamantoch sa hovorí, že sú večné, podobne je to s postihnutými: sme postihnutí na veky vekov.

Mama odišla minulý rok krátko po tom, ako abdikoval Benedikt XVI. a namiesto neho nastúpil pápež František – muž láskavý, súcitný, pokorný, očividne ľahostajný voči svetskej moci, a úžasne preduchovnený – mužská verzia mojej mamy. V tom istom roku Edward Snowden odhalil svetu, že Big Brother existuje nielen vo fikcii, a Portugalci začali húfne emigrovať do všetkých kútov sveta za platom, z ktorého by mohli uživiť deti a splatiť hypotéky. Mojou spásou bolo, že som mala stabilné miesto v štátnej

správe: výhoda práce pre štát, ktorý je odo mňa závislý, pretože udržiavam v jeho budúcich voličoch uhladené spôsoby, akými je náš národ povestný. Učím filozofiu na jednej problematickej škole riadiacej sa názorom, že nie je dôležité myslenie, ale činy a výsledky. Viem veľmi dobre, čo odo mňa očakáva štát a spoločnosť; a robím to alebo aj nie – podľa svojho presvedčenia. Nikdy som nestratila idealizmus z čias dospievania, proti ktorému tak urputne bojoval riaditeľ strednej školy v Lourinhe v roku 1978, hoci dnes uznávam jeho praktickú múdrosť. Nedá sa povedať, že rok 2013 bol nezaujímavý. Mama si celý život vedela všetko veľmi dobre načasovať. Aj svoj odchod.

Keď rok po jej smrti finančné krátenia Európskej trojky zasiahli starobné aj invalidné dôchodky, vydýchla som si od úľavy, že mama už nežije a netreba jej vysvetľovať, že budeme musieť vyžiť z ešte menej peňazí, pretože naša vláda a Európska únia sa rozhodli, že sme žili nad svoje pomery, a tak nám treba utiahnuť opasky. Ešteže sa mama nedožila škandálneho rozvratu našej úžasnej demokracie, ktorý zasiahol aj jej finančné prostriedky. Dva roky som pred ňou tajila, že časť jej skromnej penzie odovzdávam štátu ako súčasť dane, a to vo výške celého zamestnávateľského príspevku na dovolenku. Nechcela som ju zaťažovať zo strachu, aby sa jej nezhoršilo zúženie aorty, ktorým trpela roky, ale pravdu sa už nedalo dlhšie tajiť. Skrátka, platila som toľko daní a účtov, že som už nemala odkiaľ dolovať peniaze. Mamina smrť bola úľavou. Keďže zomrela minulý rok, ešte stihla vidieť, že som zhodila štyridsať kíl – dobrodružstvo, ktoré som podnikla dva roky predtým, ako sa Passos Coelho dostal do čela vlády. Gastrektómia nebola lacná, ale má vysokú návratnosť – ušetrím veľa na strave. Mama bola na mňa veľmi hrdá, odišla s istotou, že takto sa dožijem vyššieho veku ako otec, čo si vrúcne želala. Podobne ako ona, aj ja mám zmysel pre správne načasovanie. Nezdedila som po nej len krvnú skupinu.

Píše sa rok 2014. Mama odišla. Jedného dňa budem na rade ja, čo, dúfam, ešte chvíľu potrvá, a tak si medzitým triedim oblečenie

v skriniach, keď sa mení ročné obdobie, rozkladám pulóvre, obzerám si ich a neverím, že toto všetko som nosila pred pár rokmi. Veľké nohavičky a staré podprsenky. Obrovské pyžamy opustené v šuplíkoch. Svetre a nadrozmerné nohavice. Všetko neskutočne veľké, vytiahané, obnosené a vyvolávajúce zlé spomienky. Je mi ťažko pri pohľade na rozmery oblečenia. Nechcem si predstavovať, ako som vyzerala v handrách, ktoré svedčia o nadmernej hmotnosti a bolesti. Nechcem byť opäť žena, ktorá sa zdráha pozrieť na seba do zrkadla, ale je mi ľúto vyhodiť šatstvo, čo si ma obliekalo, čo bez hanby priliplo k môjmu drahému osamelému telu. Tie háby sa nehanbia za to, kým som bola. Verím, že veci majú auru, vzťah k svojim ľudským spoločníkom, život. Ťažko sa zbaviť niečoho, čo so mnou žilo, a oblečenie tučibomby mi bolo trpezlivým spoločníkom a svedkom mojich emócií a gest, úspechov a zlyhaní. Azda by som ho mohla darovať, aby postúpilo v kariére u novej majiteľky, ale bolo by surové podísť k nejakej žene a povedať: „Keďže ste tučná, a ja som už schudla, pozrite sa, či by vám nesedeli tieto nohavice." To sa nerobí. Nikto nechce, aby si ho pamätali pre jeho deformitu. Bolo by to ako darovať beznohému odstrihnuté nohavice. Urážka. Nejaké kusy by sa ešte dali zužitkovať, možno z nich ušijem kôš na špinavú bielizeň alebo nastrihám prachovky. Dovtedy však všetko odložím. Získam aspoň čas na rozhodnutie, čo s obrovskými handrami zodratými na bokoch a prsiach. A tak oblečenie smutnej tučimbomby, ktorá si udržala úsmev na tvári počas celej svojej kalvárie, uložím do škatúľ a oddialim rozhodnutie o jeho osude. Pôjdem na to postupne, dožičím si čas, aby som získala odstup a nadhľad. Ako sa vraví, zíde z očí, zíde z mysle. Aj zo srdca. Nemám to vo svojich rukách. Taký je zákon prežitia.

Po gastrektómii vyzerám celkom k svetu. A drobné nedostatky sa pod oblečením stratia. Nikdy nebudem mať telo ako Tony – dosť štíhle, aby sa páčilo Davidovi –, ale priznávam, že som sa stala márnivou, a popravde, bola by škoda neukázať svetu nanovo nadobudnutý pôvab.

Zavše sa výťah v bytovke u rodičov – teraz už u mňa – pokazí a treba vyjsť až na šieste poschodie. Kedysi muky, dnes si to však

užívam. Stúpam po schodoch ako herečka, ktorá kráča na javisko po červenom koberci, usmievam sa a mávam fotografom so slovami: „To je úspech, Maria Luísa, skvelý výkon! Kto by to bol povedal?“

Keď je v bytovke rekonštrukcia, vo výťahu občas pukne zrkadlo. Zlostí ma to, pretože si v ňom cestou do práce malujem narýchlo ústa. Keď som bola tučná, vyhýbala som sa pohľadu na svoj obraz, ale dnes sa v zrkadle obzerám, teším sa zo svojej zrelej krásy. Keď prídem domov, dvere sa otvoria do tmavej predsiene, kam nedopadá denné svetlo. Prejdem cez ňu a pri vstupe do hociktorej miestnosti ma oslepí neľútostné svetlo, či už v predných izbách obrátených na západ alebo v zadných izbách obrátených na východ. Z prudkého svetla ma rozbolia oči. Nie je ľahké zniesť ho, ale zútulňuje priestor a rozjasňuje dni. Keď mi je smutno, zatelefonujem Leonelovi, ktorý ma rozosmeje plánmi, ako ešte budeme mať spolu deti. Poviem mu: „Veď už som v prechode,“ ale on na to, že nevadí, „pôjdeme do Kalifornie, tam sa dá všetko.“ On a jeho partner chcú byť rodičia. Predchádzajúce nevydarené pokusy ich navnadili. Vysvetľujem mu, že ísté veci nám nie sú súdené a nezávisia od našej vôle. Každý sme úplne v rukách svojho osudu, je do nás vpísaný a musíme ho naplniť.

Keď sa rodičia v roku 1985 vrátili z Mozambiku a prišli sme si obzrieť byt na predaj, okamžite nás očaril presvetlený priestor a výhľad zo zadnej strany. Bol vzdušný, priestranný a mama povedala, že v dome, kde je veľa svetla, sa nikto neháda a všetci majú pravdu, ale medzi nami, v našom byte sme sa hádali pravidelne, odôvodnene aj bezdôvodne, ako všade inde.

Keď sa rodičia vrátili do Portugalska, nevedeli si predstaviť, že by sa usadili v rodnej dedine, lebo videli priveľa zo sveta, aby dokázali žiť na vidieku. Nikdy nič nepovedali, ale bolo to jasné. Poslali ma do Portugalska v roku 1975 hneď po vyhlásení nezávislosti Mozambiku a svoj osamelý výlet som zakončila u tety Marie da Luz v mestečku Cova da Piedade na južnom brehu Teja. Atmosféra na druhej strane rieky bola uvoľnená a multikultúrna podobne ako v mozambickom Lourenço Marques, preto sa tam rodičia rozhodli usadiť. V Cova da Piedade kúpili byt, v ktorom

prežili zvyšok života a teraz v ňom bývam ja. Bol to osud, a tomu nikto neutečie, ani sami bohovia.

Otec sa narodil v roku 1924 v mestečku Caldas da Rainha. Tam spoznal mamu, ktorá sa narodila v tom istom roku a pochádzala z Alcobaçy. Prázdniny trávievala v Caldas u sesternice Irene a pomáhala jej s prevádzkou kaviarne. Otec emigroval do Mozambiku v roku 1952 za dôstojným životom. O niekoľko rokov nato požiadal v liste mamu o ruku a zosobášili sa v zastúpení, ako bolo zvykom v podobných situáciách. Mama za ním prišla, len čo zohnala lístok na dlhú cestu parníkom *Império*. Otec odišiel na parníku *Pátria*.

Na svet som prišla o dvanásť rokov nato. Mama nevedela zniesť deti v bruchu. Počala ich poľahky, no z Božej vôle sa od nej vždy odlúčili, nuž sa dá povedať, že moje narodenie bol zázrak. Prvý a posledný v našich životoch. Mala som sa volať Maria Josefa ako otcova mama alebo Carla Maria po mojej mozambickej krstnej, ale mama si postavila hlavu a pomenovala ma Maria Luísa, pretože to znelo veselšie a pripomínalo meno Louise Brooksovej, herečky z chaplinoviek, na ktoré mama chodila zamladi do amfiteátra.

Byt zdedený po rodičoch leží v rozľahlej rovinatej oblasti južne od Teja, známej ako Outra Banda. Privítala nás vrúcne a my sme už nikdy nechceli odísť. Tu spočinuli naše telá; moje z mäsa a krvi, telá mojich rodičov obrátené na prach, hoci sa ich každodenne snažím vzkriesiť spomienkami a verím vo svoju moc ako v to, že z vodovodného kohútika vytečie voda, ak, pravda, nie je prasknuté potrubie.

Prirovnávam náš život k plavbe po južných moriach, kde sa to hmýri osamelými moreplavcami a pirátmi, ktorých je zavše ťažko od seba odlíšiť.

Dievčenská izba

Je orientovaná do dvora, na východ.
Dvere do izby sú naľavo od vchodových dverí.
Z miestnosti je prístup na sklený balkón,
odtiaľ vidieť rieku Tejo obmývajúcu Lisabon
a mestečká Barreiro, Montijo a Alcochete.
Zrána celú izbu zalieva slnko. Na dverách
na balkón visia sivé šantungové závesy,
tlmiace záplavu svetla.

Davida som spoznala začiatkom roka 1985. Bol začínajúci básnik a ja som mu napísala krátky list s vyjadrením obdivu nad jeho tvorbou uverejnenou v časopise *Ideia e Acção* ako pravidelná čitateľka. Odpísal mi, že ďakuje, ale nie je dôvod, aby som sa zaujímala o potomka biednych roľníkov, ktorí sa pozdvihli z prachu zeme do prachu tovární. Z blata do kaluže. Nie je nič viac, len študent-robotník a pre triedne rozdiely sa jeho údel nikdy nezmení. Nevidí na sebe nič výnimočné. „Za nič nestojím. Už mi nepíš."

Viac mi nebolo treba. Naša korešpondencia nabrala obrátky, začali sme sa stretávať v Amore a on sa do mňa zaľúbil. Ja som sa tým smerom uberať nechcela aj preto, že bol mladučký – mal len sedemnásť, ja som práve dovŕšila dvadsaťjeden. Ďalší rok mi však plány prekazilo čosi neočakávané. Jedno popoludnie, ktoré sme trávili nad knihami v jeho izbe u rodičov, ma náhle osvietilo a pobozkala som ho. Dostala som chuť urobiť to a urobila som to. Aj on to chcel, ale neodvážil sa. Sedeli sme na zemi zahádzanej novinami, knihami a časopismi. Padol bozk. Náš príbeh sa začal.

Tony som spoznala ovela skôr, ako mi do života vstúpil David.

V roku 1978 vyzerali Tonine prsia ako malé zaokrúhľujúce sa hrušky; pevné, symetrické, s hnedými bradavkami.

Zoznámili sme sa v internátnej škole v Lourinhe, kde som prežila roky dospievania v odlúčení od rodičov.

Tony sa zjavila uprostred zimného semestra v jeden novembrový večer. Práve sme dojedli a dostali pokyn na odchod z jedálne, keď ma pán riaditeľ zavolal do malej hosťovskej sály so stenami obloženými lakovaným drevom, kde viseli zarámované fotografie najlepších žiačok, a predstavil mi ju.

„Toto je Antónia. Prišla z Angoly. Jej rodičia tam ešte musia ostať podobne ako tvoji. Máte dosť spoločného, určite sa skamarátite a budete si navzájom oporou."

Pán riaditeľ ma poznal a dôveroval mi. Možno moje oči prezrádzali ubolenú dušu, ktorá v internátnej škole našla útočisko, lebo školský poriadok bol rajom na zemi po chaose, v akom som

žila od príchodu z Mozambiku. Vzhľadom na všetko, čo som si preskákala, vnímala som internátnu školu ako oázu bezpečia. Mala som posteľ a obstojnú stravu. Pravidlá platili pre všetkých rovnako. Nebola som už navrátenkyňa, menejcenná či iná, ale jedna spomedzi mnohých, ktoré nemal kto vychovať alebo ich tam poslali za trest, pretože sa „bláznili za chlapcami".

Stali sa z nás nerozlučné priateľky. Antónia, pre priateľov Tony, sa tvárila nezúčastnene a povznesene ako angolská Clarice Lispector a rýchlo si vydobyla postavenie kráľovnej. Ani ona, ani ja sme v škole neboli za trest. Naši rodičia pracovali v Angole a v Mozambiku, kde sa snažili zarobiť to, o čo prišli pri dekolonizácii, a nás poslali kvôli bezpečnosti do Portugalska. O Angole som nevedela nič, len čo nás učili na hodinách geografie a kultúry plus mená missiek zo sedemdesiatych rokov; všetky boli oveľa škaredšie ako mozambické.

Vypisovala som siahodlhé listy rodičom a opisovala im svoju novú angolskú priateľku ako dcéru vysokopostavenej rodiny, pretože tak vystupovala. Veľmi som túžila, aby mi významnú priateľku schválili, azda preto, lebo nikdy neboli naklonení priateľstvám, najmä nie mama.

Tony bola štíhla a dosť vysoká, nosila vypasované džínsy, čo jej zvýrazňovali štíhle nohy a ploché brucho. Ja som bola tučná, mala som silné dioptrie, veľké brucho a prsia. Bola som jej podriadenou. Dobrá, bystrá a škaredá slúžka. Tony o sebe vyhlasovala, že je príbuzná kráľovskej rodiny angolského navrátilca, dávala najavo nechuť voči domácim prácam a rýchlo prijala moju ponuku, že sa každú sobotu popoludní skloním nad výlevku na dvore a s nadšením jej operiem ponožky, podprsenky a nohavičky, dokonca aj tie s fľakmi od krvi, akoby som umývala kožu zvlečenú z tela – takmer môjho a takmer posvätného. Slúžila som Tony, ako slúžime tým, ktorých milujeme: z hĺbky duše, dobrovoľne, bez námahy a nezištne.

V sobotu ráno, keď mala ešte vláčnu pokožku z kúpeľa, natierala som jej celé telo hydratačným krémom, okrem pŕs a intímnych partií. Tony sa vyzliekala pomaly a ja som pozorovala, ako sa jej pod vlhkou pokožkou pohybujú svaly. Bola ako chladná

sfinga prežiarená ranným jasom a neprítomne mrmlala: „Je mi trochu zima, keď som vyzlečená," čím vyvolávala dojem, že ju otravuje láskavosť, ktorú mi preukazuje, keď sa môžem o ňu starať, hoci privítala, ak sa niektorá z nás ponúkla, že ju vymasíruje a nakrémuje jej pokožku africkej kráľovnej.

Ľahla si na brucho, spustila ruky z postele a dala sa masírovať. Mala hrubú svetlohnedú pokožku angolských belochov trochu reznutých černochmi a dlhé husté vlasy, čo sa jej vlnili v tmavohnedých prstencoch s medenými odbleskmi. Tony bola Bo Derek v tmavej verzii.

Kučeravé pramienky vlasov si sčesávala hladko za uši a starostlivo zopínala na šiji v nádeji, že tým získa orientálny šmrnc. Jej mama patrila v Luande k vyššej spoločnosti a vlastnila kozmetický salón, kam chodievali dámy na depiláciu. Vďaka tomu bola Tony naslovovzatou expertkou v tejto oblasti, veď jej mama odstraňovala ženám chĺpky na celom tele, aj z častí, o akých som netušila, že sa dajú depilovať. V údive som si osvojovala terminológiu a techniky vhodné na odstránenie ochlpenia ľudského tela. Ženy si zjavne trhali chĺpky nielen na nohách, podpazuší a hornej pere. V Luande žili ľudia, ktorí si depilovali chúlostivé partie dohola. Nemohla som tomu uveriť. Moja genetická výbava zdedená po ženách z našej rodiny, neponúkala veľa materiálu na depilovanie.

„Myslíš chĺpy v rozkroku, kvôli plavkám?" spýtala som sa.

„Nie. Viac, všetko. Odtiaľto a dozadu, až po zadok," vysvetľovala a roztiahla trochu nohy, ukazujúc na spomínané miesta.

„Tam ľudia nemajú chĺpy," namietla som.

Odvetila mi, že mama je predsa odborníčka, čo znamená, že ona ako jej dcéra musí vedieť, o čom hovorí, veď to videla už veľakrát, veru tak. Snažila som sa predstaviť si to, ale márne, asi aj preto, že sa vyskytli situácie, keď sa Tony – hoci vševediaca – dala nachytať, ako si protirečí, čo ukazovalo na očividný sklon k fantazírovaniu.

Tonin život v Luande bol americký akčný film a triler v jednom. Otec pracoval ako mechanik pre firmu Kawasaki, ale v dcérinom podaní získal črty šarmantného bohatého plejboja, ktorý

sa spolu s manželkou pohyboval medzi spoločenskou smotánkou – ak práve nepracoval v továrni a ona v depilačnom salóne –, čo Tony umožňovalo žiť nezávislým životom dospelej ženy. Patrili jej skoro všetky opravovne motoriek v Angole. V Luande Tony nosila kožené bundy a nohavice rôznych značiek, prevážala sa na pretekárskych motorkách Honda, Yamaha alebo Kawasaki; jazdila na nich aj na Ostrov[1] a pláž Mussulo, kde jedla grilované homáre s citrónom a čili papričkami, plávala, surfovala, hrala tenis, bola šampiónkou v motokrose a Formule 1, chodila sa zabávať s pilotmi z celého sveta, s ktorými sa pretekala a často nad nimi víťazila. Navštevovala Emersona Fittipaldiho a Björna Borga v ich obrovských luxusných domoch. Všetci ju obdivovali a nahovárali, aby začala profesionálne súťažiť v motorových športoch a tenise. Bola nádejným talentom v každom športe.

„Vidíš túto fotku? Túto dosku? To som ja na majstrovstvách vo windsurfingu v Mussulo, vyhrala som." Na fotke bolo vidieť iba plachty v diaľke a nejasné postavy nedali sa vôbec identifikovať. Taká bola Tony a jej víťazstvo na majstrovstvách Angoly vo windsurfingu.

V Luande mala hudobnú skupinu s chalanmi, no ich mená si už nepamätala. Spievala a hrala na gitare. Mali obrovský úspech. Chodievala na diskotéky s farebným blikajúcim osvetlením, ktoré sprevádzalo hudbu z najmodernejších mohutných reproduktorov, rozmiestnených po celej sále. Diskotéky ako z filmu *Horúčka sobotňajšej noci*, kde tancoval John Travolta, herec, ktorého osobne poznala; pokúšal sa ju zviesť kvetmi a večerami vždy za jej pobytu v Spojených štátoch, ale ona mu žiadne neprístojnosti nedovolila. Bol pre ňu pristarý.

V štrnástich rokoch cestovala sama po celom svete: lietadlom, autom alebo motorkou. Neexistovali hranice, cez ktoré by sa nedostala. Policajti ju poznali alebo poznali jej vplyvných bohatých rodičov, alebo vedeli, že sa priatelí s Fittipaldim, a pustili ju. Keď ju videli prichádzať, aha, to je Tony, a mohla prejsť. Bez problémov. Ani pas nemusela ukázať. Zľahka sa usmiala a chladno im

[1] V skutočnosti polostrov, ktorý je súčasťou Luandy a obyvatelia ho nazývajú jednoducho Ostrov (Ilha). (Pozn. prekl.)

poďakovala. Kamkoľvek prišla, všade jej otvárali dvere, ľudia sa pristavovali, aby si ju obzreli, svojou krásou vyvolávala medzi obdivovateľmi rozbroje, čo sa vyriešili, až keď sama zasiahla. Bola majsterkou v karate, mala čierny opasok, a ak svojou zmyselnosťou vyvolala súboj, tak ho aj zakončila presnými údermi z bojových umení. Keď v zástupoch svojich ctiteľov nastolila poriadok, pobrala sa preč: v obtiahnutých, ligotavých šatách a na vysokých opätkoch sa vzďaľovala v oblaku zvodnosti a elegancie a ešte predtým, ako zmizla, obzrela sa so vztýčenou hlavou.

Tony v žilách prúdila vzácna krv, akú nemal nikto iný na svete. Zistili to ešte pred dekolonizáciou, keď jej robili krvné testy kvôli účasti na športových súťažiach. Nebola to skupina A ani B, ani AB, ani 0, ani negatív, ani pozitív. Bol to úplne neznámy typ krvi.

Informácia o Toninej krvi sa dostala až k Američanom. Jedného dňa zaklopali na dvere ich rozprávkového sídla v Luande tajní agenti vo svetlosivých oblekoch a s tmavými okuliarmi, potom čo unikli pozornosti psov vycvičených na boj so zlými černochmi, ktorí chceli nezávislosť; požiadali o vstup, zaviedli ich do hlavnej sály a vyžiadali si od Toniných rodičov povolenie zobrať ju počas prázdnin do podzemného strediska v tvare bubliny; nachádzalo sa v neznámej americkej púšti, kde ju v dokonale sterilnom prostredí podrobili všakovakým krvným testom. Obrovskú bublinu skonštruovali s jediným cieľom: mala slúžiť na výskum Toninej krvi. Bolo záhadou, ako môže prežiť na zemi s takým zvláštnym typom krvi, ale práve tejto jedinečnosti vďačila Tony za svoju športovú slávu ako aj za nevídaný pôvab. V tajnej bieloskvúcej bubline všetci účastníci vedeckého pokusu vrátane nej nosili zložité ochranné odevy, aké mávajú kozmonauti, dennodenne jej vnútrožilovo podávali chemikálie, robili jej krvné testy, dávali transfúzie, snímali ju od hlavy po päty v obrovských elektronických strojoch v prostredí ako zo science-fiction. Aj keby rodičia nedali súhlas na testovanie, tajná služba by Tony zobrala, pretože od rozlúštenia krvného fenoménu závisela záchrana ľudstva a začiatok novej vedeckej civilizačnej éry. Len čo tajné služby získali povolenie rodičov, previezli ju lietadlom a autom, pričom mala stále zaviazané oči,

aby si nemohla zapamätať trasu a lokalizovať centrum s vysokým stupňom stráženia, kde ju testovali, a nevedel o tom nikto na svete, len Američania, ona, rodičia a ja, ale nesmela som to nikomu povedať. Ani som nepovedala, komu by som hovorila čosi také, tajomstvo má ostať tajomstvom, a bodka.

Kým Tony vyratúvala svoje svetové dobrodružstvá, ja som tomuto angolskému mimozemskému úkazu pomaličky rozotierala telové mlieko po chrbte, rukách a nohách.

Vychovávateľky a spolužiačky považovali náš sobotný rituál za trochu pochybný, hoci z hľadiska „legálnosti" nás nemali prečo napomenúť. Nerobili sme nič, čo by prekračovalo prejavy kamarátskej láskavosti, ale internátom sa začali o mne a Tony šíriť klebety, ktoré jej nepoškodili povesť bielej africkej krásky, najkrajšej spomedzi najkrajších. V mojom prípade boli škody väčšie. Stala sa zo mňa veľryba.

Každý deň sme sa premiestňovali na vyučovanie do chlapčenskej školy, kde sme mali vyhradenú učebňu na konci dlhej chodby s triedami pre nižšie ročníky. Chlapci sa zakaždým zhŕkli a sledovali nás, ako prechádzame chodbou. Ísť v sprievode Tony bolo utrpenie, pretože priťahovala pohľady chlapcov, čo ešte zhoršovalo moju situáciu. Keďže som jej bola vždy nablízku, poľahky rozpoznali krásku a dva kroky za ňou obludu. Chlapci ju obliehali. Radšej by som ostala v úzadí, ale Tony ma zavolala. „Toto je moja kamarátka," predstavila ma, prisudzujúc mi úlohu pozadia, na ktorom by lepšie vynikla. Chlapci sa smiali a s pohŕdaním tolerovali tučnú kamarátku, vysmievajúc sa mi medzi riadkami, pretože som im bola ľahostajná. Zaujímala ich Tony.

Prechádzam chodbou v čiernych kožených topánkach na vysokom podpätku podobných tým, aké má Tony, a schovám sa v hlúčiku dievčat. Všetky chodíme na vyučovanie v topánkach na vysokom podpätku a v červeno-bielom károvanom plášti, ktorý neznášame a voláme kuchynská utierka. Uvedomujem si však, že plášť ma chráni pred mojím tučným telom, ktoré by sa naplno odkrylo, keby som sa obliekla ako normálna dievčina. Na plášť som nosila ešte hrubý kaki sveter, čo som si kúpila minulý rok v letnom výpredaji. Objavila som ho v kope pánskeho

oblečenia, kde bolo takmer všetko vo veľkosti XL, pretože muži majú právo byť objemní. Pásikavý sveter pánskeho strihu bol horčicovo žltej a špinavobielej farby.

Model ani farbu som si nevybrala zámerne. Sveter si ma vybral sám. Nič iné mi nesedelo. Zmestila som sa doňho, teda mi bol dobrý.

„Nezohreje, ale poslúži. Dám si dve tielka. Vynájdem sa. Udržím sa nad vodou, nebudem na seba upozorňovať, splyniem s davom a počkám na svoj čas," vravela som si. „Raz bude lepšie. Raz budem mať malý útulný dom – svoj hrad a útočisko." Predstavovala som si, že zvonka bude vyzerať ako robotnícky dom, popri ktorom viedla cesta do školy. Dvere v strede priečelia sa otvárali priamo na ulicu, na každej strane bolo okno a celú fasádu bolo treba vymaľovať. Vnútri by to nebol hocijaký dom, ale skrýša Alibabu a ukrytý poklad by tvorili tkané látky, čalúnený nábytok, med, pohodlie a bezpečie. Bol by to môj dom, druhé lono mojej mamy. Vždy keď som zaspávala, stavala som si ho kúsok po kúsku vo svojej predstavivosti a snívala, ako bude vyzerať.

Ako sme prechádzali chodbou, chlapci poškuľovali po najstarších dievčatách, chrbtami sa šúchali o zelenomodrú stenu a pokrikovali na nás. Nemali dovolené opustiť svoju stranu chodby – teda tú, kde boli dvere do tried. Šúchať sa o stenu bol jediný spôsob, ako sa mohli pohybovať. Nesmeli vykročiť smerom k nám, teda k stene s vysokými oknami, o ktorú sme sa zase šúchali my a vymieňali si s nimi vyzývavé pohľady a slová, keď profesori nechodili. Bežné urážky zaľúbených. Debil! Hlupaňa! Si somár! Nohy ako špáradlá! Zrazu začujem „Veľryba! Vorvaň!" To akože ja. Rehlia sa. Posmievajú sa mi. Nepočujem úplne všetko. Vytesním ich. Odstavím sluch napadnutý dvoma slovami, čo mi dunia v hlave ako zvon celý čas, čo kráčam z dámskej spoločenskej miestnosti do triedy a späť. Utekám pred ich hlasmi, no náročky nezrýchlim krok ako človek zastierajúci, že práve spáchal zločin, vykračujem si, akoby som nič naokolo nepočula, len Bachovu *Suitu č. 1 pre violončelo*, akoby nezazneli ponižujúce slová. Za nič na svete nepridám do kroku, lebo odmietam uznať, že je na to dôvod, pretože je mi jedno, čo si myslia a hovoria, tvárim sa ľahostajne, som vo vlastnom nenarušiteľnom svete,

ostávam nedotknuteľná vo vlčom brlohu svojej opevnenej duše. Sú to len chlapci z najnižších ročníkov. Mohol to byť niekto iný. Majú pravdu. Veľryba v nemožnom plášti, čo nehreje, no zakrýva brucho. Veľryba im neodpovie, nedá najavo, že ich počuje. Vykrikujú: „Ide obluda, obluda z Arrábidy!" ‚Z Arrábidy?' pýtam sa v duchu. ‚Z ktorej Arrábidy? Z tej od Porta alebo Palmely? V nejakej Arrábide je dajaká obluda?' A začína sa úspešný film na spôsob Spielbergových *Čeľustí* s názvom *Kosatka, postrach morí*. Kosatka je väčšia ako žralok, podobá sa veľrybe, ale je nebezpečnejšia, hrôzostrašná, žralok-veľryba, neľútostný zabijak. Ako kráčam, čosi si šuškajú a smejú sa. „Aha, kosatka, najväčší postrach morí! Už si dnes niekoho zožrala?" Rehot. Zabávajú sa s detskou krutosťou. Čosi si hovoria. Ale veľryba ich počuje. Slová, ktoré jej mozog odmieta, no aj tak sa doň vrývajú. Veľryba. Kosatka. Obluda.

Tonine prsia priťahujú môj pohľad. Tuším v nich prísľub bujného, pevného poprsia. Predstavujem si, ako skúmam rukou ich plný tvar. Myšlienka plávajúca v prúde vedomia; nevie sa usadiť, nájsť si miesto. Neutíšiteľné nutkanie bez pomenovania; prichádza v nevhodných záblesknoch, no odopieram im pozornosť a príležitosť uskutočniť sa, ale rada by som Tonine prsia ohmatala. Pocítila ich pod rukami.

Som praváčka a v jednu sobotu sa mi pravá ruka s telovým krémom mimovoľne prešmykla z vonkajšieho oblúku Toninho poprsia k vnútornému. Tony sa okamžite prebrala zo slastného snívania o surfovaní na plážach Luandy, o ich luxusnom sídle na predmestí, športových motorkách, tenise, v ktorom bola svetová šampiónka. Vykríkla: „Šibe ti?" a udrela ma prvou vecou, čo jej prišla pod ruku. Bola to lodička z postriebrenej kože a s ihličkovým podpätkom; Tony si kúpila tie topánky na školskú tanečnú súťaž, kde mala tancovať s Miguelom z nášho ročníka na pieseň *Dancing Queen* od Abby v krátkych bielych šatách bez rukávov a s hlbokým výstrihom vpredu aj na chrbte. Nechcela mi ublížiť, chcela len rázne zastaviť, čo považovala za neprijateľné zneužitie dôvery.

Nemala v úmysle zraniť ma, len pripomenúť svoje postavenie nedosiahnuteľnej panny, ktorá si vábne telo neuchováva pre moje ruky s nechtami obhryzenými do krvi, ale pre ruky mládenca v oranžovej vetrovke, budúceho cirkusanta a krotiteľa levov, ktorého spozná neskôr na škole. Tonino telo bolo rezervované a ja som nebola nič viac, len slúžka. Bola to pre ňu otázka cti, keď ma zasiahla ihličkovým podpätkom a spôsobila mi na hlave tržnú ranu. Nadvihla sa, pretočila na pravú stranu, ľavou rukou nahmatala prvú vhodnú zbraň a zaútočila na mňa. Ihličkový podpätok ma zasiahol do hlavy, hrot natrhol pokožku a uviazol v rane. Keď ho Tony nasilu vytiahla, roztrhla mi niekoľko ďalších centimetrov pokožky a spustil sa prúd krvi. Dotkla som sa miesta, kde som cítila pálenie, a keď som si pozrela na ruku, mala som ju celú od krvi. Zajačala som, Tony takisto a zakryla si prsia uterákom. Cítila som, ako mi po krku steká teplá tekutina, pribehla vychovávateľka, vo dverách sa zhŕkol hlúčik spolužiačok, ktoré nás pred chvíľou nechali v izbe, aby sme sa venovali svojmu „roztomilému rituálu", ktosi ma rýchlo naložil do auta pána riaditeľa a zobral na pohotovosť. V aute som zababrala krvou sedadlo – otec neskôr zaplatil za vyčistenie – a celou školou, dievčenskou aj chlapčenskou, prebehol chýr, že sme s Tony mali zúrivú partnerskú hádku a je medzi nami koniec. Omyl. Koniec nastal až o pár rokov neskôr, no už nikdy som sa neopovážila dotknúť jej prs. Pozerať som sa však neprestala, pretože pohľady som zakázané nemala.

Tony bola naďalej najkrajšie a najžiadanejšie dievča na škole a ja som napredovala v kariére ako „vorvaň" alebo „kosatka, postrach morí", „knedľa", „sud sadla", „panák Michelin". Popritom som bola najlepšou žiačkou a robila som Tony domáce úlohy zo všetkých predmetov, doučovala som ju jazyky a pripravovala jej taháky. S námahou zbierala priemerné známky, tie však stačili, aby prešla do vyššieho ročníka. Naďalej som jej prala a žmýkala oblečenie v tmavomodrej výlevke na dvore. Keď dostala svoje dni, na hladine sa vytvorila hnedastá pena. Prsty som mala ako ľad, belasé od zimy a zápalu, s akým som drhla jej spodnú bielizeň, a potom ju rozvešala na šnúre a vyžehlila, aby oslepovala bielobou, tak ako mňa oslepila Tony.

Mesiace ubiehali. Boli to turbulentné časy. Všetko bolo možné. Nasledujúci rok zomrel premiér Sá Carneiro a jeho sladká Snu so svetlomodrými očami. Zahynuli v náručí pri páde lietadla na strechy domov vo štvrti Camarate. Možno to bola nehoda, možno neobjasnený atentát. Správu odvysielali v televíznych novinách, po ktorých nasledovala telenovela *Dona Xepa* – naše rozptýlenie pred večernou prípravou na vyučovanie. Keď nemôžem spať, čo býva často, prehadzujem sa na úzkej posteli, a kým ostatné dievčatá spia, predstavujem si pád lietadla. Predstavujem si, ako Francisco hovorí svojej Snu: „Neboj sa!" a „Ľúbim ťa!" Snu neodpovedá, vo vytreštených očiach sa jej zračí zmätok. Hľadia na seba a objímu sa. Zrazu sa všetko rozletí, vnímajú prvú sekundu, a potom ticho.

Po incidente s ihličkou mi na pravej sluche ostala škaredá dlhá jazva; zakrývam si ju vlasmi, no u kaderníčky ju neschovám.

Tony a Miguel skončili v tanečnej súťaži na štvrtom mieste. Vyhrali Filó a Américo, externí žiaci z iných tried, ktorí predviedli fantastickú choreografiu na pieseň *Daddy Cool* od Boney M. Filó mala ešte krajšie šaty ako Tony: červené, len s jedným rukávom. Krížom cez hruď sa jej ťahal volán, čo sa končil pod pazuchou druhej ruky, obnaženej od končekov prstov až po ušný lalôčik. Filó bola blondína s hustými vlasmi a plným, pevným poprsím, ktoré šaty veľmi neskrývali. Nasledujúci týždeň Tony ochorela.

Taká je holá pravda. Mohla by som ju povedať každému, kto zbadá jazvu a spýta sa: „Čo je to?" Nie je to dlhý ani zložitý príbeh. Mohla by som ho rozpovedať stručne a bez detailov niekoľkými vetami. „V puberte sa mi stala nehoda. Blbli sme s jednou spolužiačkou a ona ma trafila topánkou." Ale radšej klamem. Vymýšľam si. Raz som vysvetlila jazvu tak, že som bola obeťou násilia priateľa, ktorého som napokon udala polícii, a svoj príbeh som zakončila prednáškou o tom, aké je potrebné, aby sa ženy nepodriaďovali mužom. Nikomu. Odrapocem celé prípady z letákov Asociácie na pomoc obetiam násilia. Vymyslela som gaunerovi meno, priradila mu povahu, rodinu a načrtla genézu nášho vzťahu, na čo sa v kaderníctve spustila búrlivá debata a lavína priznaní s podobnými skúsenosťami. Raz som pôvod

jazvy zasadila do príbehu o autonehode, ktorú spôsobil otcov slabý zrak.

„Otec bol krátkozraký, trpel astigmatizmom, stareckou ďalekozrakosťou, a čo bolo najhoršie, ešte v Mozambiku prišiel o šošovku, keď pracoval v Songo. Po vyhlásení nezávislosti nebolo v Mozambiku nijakých lekárov, len bieda a chaos a do toho občianska vojna medzi hnutiami Renamo a Frelimo. Po strate šošovky otca strašne oslepovali svetlá protiidúcich áut. Jedného dňa, už keď sme žili v Portugalsku, cestou do otcovho rodiska sme vybočili do jarku a narazili do stromu. Auto bolo na šrot a mne sa kúsok plechu zapichol do kože."

„Mali ste šťastie!" vykrikujú zhrozené kaderníčky a zákazníčky. „Poranili ste sa len na hlave?"

„Nie, mala som dotrhanú kožu na hrudi aj na bruchu a toto tu pod čeľusťou, vidíte, mi tiež ostalo z nehody." A takto, jedným príbehom, vysvetlím všetky jazvy na tele. Nasleduje zvyčajná debata, aké náročné je šoférovať v krajine ako Portugalsko, kde si každý robí, čo chce, nedodržiavajú sa dopravné predpisy, ľudia pijú pred jazdou, telefonujú za volantom a nevážia si život iných. Aké nebezpečenstvo predstavujú, a potom to vysoké poistné, zvlášť havarijné; nasleduje šnúra historiek o leteckých nehodách, ktoré sú pomaly na dennom poriadku. Naučila som sa triky, ako odviesť od seba pozornosť. Zhromaždenie rýchlo zabudne na jazvu a ide sa ďalej. Toľko na margo klamstva. Zapadla som. Môžeme presedlať na iné témy a zabudnúť na moju jazvu, môj príbeh.

Môžete sa opýtať, prečo si vymýšľam. Prečo ľudí neodbijem holou pravdou. Určite by nasledoval rozhovor o výstrelkoch dospievajúcich, o somarinách, čo im napadajú, vzápätí gejzír príhod o ich výčinoch, všetci máme s nimi skúsenosti, ale klamstvo ma chráni pred tým, čo cítim a čím som bola. Pravda je príliš čistá, aby som ju vystavila výzvedám kaderníčok. Zovšednela by. Nedopustím sa takého znesvätenia.

V roku 1968 Mário Soares porazil v druhom kole prezidentských volieb Freitasa do Amaral – aj s mojím prispením –, hoci v prvom kole som volila Mariu de Lurdes Pintasilgo a nemožný pánsky sveter vo veľkosti XL stále visel v skrini v mojej

dievčenskej izbe, kde som sa učievala s Davidom. Pomáhal mi s vymeškanými predmetmi, hlavne so stredovekou filozofiou, pretože už vtedy som zaberala na viacerých miestach. S Davidom sme sa stali spolužiakmi. Preňho prvá vysoká škola, pre mňa druhá. Ja som už pracovala ako učiteľka a popritom študovala. Promovala som na filozofickej fakulte, vďaka čomu som mohla vyučovať portugalčinu a angličtinu, ale nikdy ma to veľmi neťahalo k literárnym rozborom. Hermeneutika ma uspávala. Pracovala som na čiastočný úväzok v rádiu Aventura a na škole ako externá učiteľka, ale rozhodla som sa prihlásiť spolu s Davidom na filozofiu, pretože nás bavilo skúmať myslenie formujúce našu civilizáciu, a chceli sme porozumieť kultúrnym zvieracím kazajkám, ktoré nás zvierajú bez toho, aby sme si všimli, ako sme nimi spútaní.

Moja izba mala sklený balkón, kde som si vybudovala malú pracovňu. Z prvého učiteľského platu som si kúpila zostavu knižnice so zabudovaným stolom a z kuchyne som priniesla žltú čalúnenú stoličku, ktorú sme mali ešte v Mozambiku v obývačke. Na nej som sedávala, keď som sa učila, písala, pripravovala sa na hodiny a opravovala písomky. Na sklonku popoludnia som stoličku natočila k otvorenému oknu a pozorovala predstavenie, keď slnko zalievalo Lisabon zlatistým svetlom a majestátne ústie Teja menilo farbu podľa počasia. Krotká modrá, smaragdovozelená, sivozelená alebo striebristá, za búrok purpurovo sivastá, niekedy atramentovomodrá či dooranžova.

David sedával pri okne na balkóne, keď mal prestávku v učení, a kochal sa výhľadom zo šiesteho poschodia. Bol môj frajer. Všetci hovorili, že spolu chodíme.

Využívali sme neprítomnosť rodičov, a keď odišli za rodinou na vidiek alebo na dovolenku, zatvorili sme sa v byte a zakliesnili sa do seba. Oblizovali sme sa, ovoniavali si teplé, napäté telá. Nič viac nám nebolo treba. Nenápadný pach predkoitálnej túžby, ťažký pach nasýtenej túžby, dotyk mastnej kože na tvári, suchej na hrudi, vyrážky na zadku a chrbte. Objavovali sme si navzájom telá, hrali sme sa s nimi, ohmatávali ich, stískali, ťahali. David dovtedy nemal inú ženu a ani ja som nepoznala iného

muža úplne, len v náznakoch. Šťastné splynutie ženy a muža, tela a duše.

Je takmer poludnie a posteľ zalievajú slnečné lúče. Rodičia odišli z domu o šiestej ráno, mali namierené do Póvoa de Varzim pomodliť sa k blahoslavenej Alexandrine za zlepšenie otcovho cholesterolu a tlaku. David zazvonil o siedmej. Otvorím mu nahnevaná, lebo sľúbil, že príde o pol siedmej a ja si potrpím na presnosť. Vyzlečieme sa a zalezieme do postele, kde sa k sebe pritúlime a spíme až do obeda, kým pokožka jedného zohrieva pokožku druhého. Zobudíme sa hladní. Najeme sa.

Zatiaľ sme sa nemilovali, vzduch ešte nie je nabitý túžbou. Ležím na posteli, on sedí a rozprávame sa. Prosí ma, aby som mu ukázala vulvu. Odmietam. Hanbím sa, je to škaredá časť môjho tela. Nástojí. Chce sa pozrieť, preskúmať jej obrysy. „Je to anatómia, architektúra, nabáda na úvahy o estetike," vraví so smiechom. „Nehanbi sa. Veď už sme robili kadečo." To je prijateľný argument, presvedčí ma. Podvolím sa. Dám si dole nohavičky a roztiahnem doširoka nohy pred nenávideným ranným slnkom, ktoré sa bezočivo rozpína po izbe. David sa zohne k mojej vagíne, ohmatáva ju, odťahuje pysky. Cítim, ako ma so zápalom skúma. Pridŕža si veľké pysky a blúdi prstami po malých. „Máš tu znamienko, vyzerá ako slza," povie. Prstami mi prečesáva chĺpky, uhládza ich, ohmatáva pokožku na slabinách a pýta sa, prečo je tmavšia. Potom mi vtlačí bozk na ohanbie, vystrie sa a ja spojím nohy. „Spokojný?" spýtam sa.

„Je zložitá. Vyzerá ako rozvíjajúci sa kvet. Hotová metafyzika."

Trochu sa učíme. Rozprávame sa. Veľa sa smejeme. Sedíme na zasklenom balkóne, vychutnávame si podvečernú atmosféru a maznáme sa na žltej čalúnenej stoličke. Posadím sa mu obkročmo na kolená a bozkávam ho. Ovoniavam mu hlavu a krk. Vyhrnie mi tričko a rozopne podprsenku, prsia sa uvoľnia a on ich stláča, miesi dlaňou. Páči sa mu, aké sú ťažké. Zaborí do nich nos, oblizuje ich a vdychuje sladkú vôňu pokožky. Striedavo mi stíska brucho a zadok, škriabe ma ostrými nechtami. Bozk sa predlžuje a moje zahmlené zmysly ovládne surový, živočíšny inštinkt. Snažím sa mu rozopnúť vyšúchané džínsy. Zips sa zasekáva.

Rázporok sa nedá posediačky dobre otvoriť. David sa čo najviac nadvihne, aby mi to uľahčil. Stiahnem mu slipy a chytím do ruky teplý hladký tvrdý penis, z ktorého sála kyslá vôňa kože zvlhnutej potom a túžbou. Zakliesnim sa chodidlami do stoličky a vykasám si sukňu, aby mi nezavadzala pri pohybe. Jednou rukou si odtiahnem nohavičky, druhou mu chytím penis, nasmerujem ho naslepo do svojej roztvorenej štrbiny, a kým sa hryzieme, kde sa dá, zasuniem ho do seba. Vyplní ma a ja si odfúknem, ako keď sa vyhladovaný nasýti dobrým jedlom. Hojdám sa na ňom, kníšem sa, pohybujem panvou, tisnem sa naňho, zatláčajúc ho do stoličky. Hlasno dýchame, zakliesnení do seba premieňame sa na jeden jediný organizmus. Mrmlem si slová bez zmyslu, dlávim ho panvou. Zovriem ho nohami a rukami, aby sa nemohol hýbať, a bez dychu žobroním: „Nehýb sa! Nehýb sa! Nechaj ma teraz so sebou."

Šúcham si svoju hračku, svoj gombík rozkoše, je len a len môj, nemá iné využitie, ponáram sa do priestoru búrky, krvi a ohňa, až kým necítim, ako mi z hlbín mozgu začína vyžarovať omamná bolesť, je čoraz bližšie, ukáže sa a schová ako plamienok vzkriesený dosluhujúcim zapaľovačom. Miesim sa, hľadajúc bod vznietenia, a vtom ma obklopí čosi nehmotné, zahalí ma, a v jednej chvíli schmatnem túto hmlu za ruku, nohu, za zdrapy, schmatnem ju celú, silno ju stiahnem k sebe a nepustím, mám ju, držím ju a nechávam vybuchnúť vo chvíli, keď mi prejde celým telom neviem, ktorým smerom, rozlieva sa, neviem, kto som, nepatrím nikam, žiara zlatého svetla, dotýkame sa jej pár sekúnd, viac nie, oslepení, len žiarivá bolesť uprostred ničoho, slasť, ktorá nemôže trvať dlhšie, lebo by sme zomreli, odchádza, slabne, zanikla, ostali len vláčne unavené telá, opäť sme ľudia z mäsa a kostí, zadýchčaní, vyčerpaní, dve srdcia bijúce na sebe, každé vo svojej hrudi.

Nič si nepovieme. Nie je čo povedať. Niekoľkokrát sa zhlboka nadýchneme a vydýchneme. Vraciame sa k sebe, vraciame sa do času a miesta, pretože smrť či zrodenie, alebo čo to je, človekom úplne otrasie. Vrátime sa k sebe, pozrieme na seba a premýšľame: ‚Čo to bolo, dofrasa? Čo to bolo?' V duchu mu poviem:

‚David, myslím, že teraz už môžeme aj zomrieť,' ale nahlas nepoviem nič.

Môj vzťah s Davidom sa skončil v roku 1990 v poslednom roku na výške. Túžil spoznať iné ženy, užiť si lásku existujúcu aj mimo môjho náručia a stavil sa so spolužiakmi, že zbalí jednu prváčku z rovnakého odboru. Vyhral.

Odhliadnuc od pochopiteľnej túžby zažiť viac vzťahov a nadobudnúť väčšie skúsenosti, bol to dobrý chlapec, ľahko ovplyvniteľný, ale dobre vychovaný. A česť dobrých chlapcov vyžaduje, aby si splnili prevzaté povinnosti. David nemal inú priateľku. Ja som zmizla z mapy, zničená jeho pomstou, a uvoľnila mu ruky, aby ich chytil niekto iný. Na štátniciach dostal historicky najvyššie hodnotenie, čím sa stal pýchou fakulty a celej Arrentely, a o dva roky nato sa oženil s bývalou prváčkou. Presne to všetci od neho očakávali a David ich nesklamal.

Davidovi rodičia ma nikdy nemali radi. Bola som pre ich jedináčika pristará. Moja mama nemala rada Davida. V jej očiach bol mladíkom bez životaschopnosti zodpovedajúcej mojim kvalitám. Náš vzťah podkopávala nevôľa rodín a rozdielne očakávania, aké stoja medzi chlapcom a ženou.

Keď medzi nami nastal koniec, napadlo mi, že ho zabijem. Mohla by som ho zavraždiť rôznymi spôsobmi. Uvažovala som, že si vybavím povolenie a kúpim zbraň. Existujú aj jednoduchšie metódy. Bodnutie nožom do hrude, do krku. Nechám ho vykrvácať, poobtieram sa o jeho rozpárané telo, aby som ďalej žila s hruďou pošpinenou tým, o čo ma život pripravil. Pocit viny zo zabitia beznádejnej lásky nemôže byť horší ako jasné vedomie, že ste ju stratili. Snívala som, že ho zabijem, ale pre jeho blaho a v mene všetkého, čo bolo pre mňa stratené, som svoj plán zavrhla. Netreba zabíjať. Treba si pripustiť porážku. Pripomína to béčkový film, ale láska je snímka mizernej kvality.

Túžila som ho zabiť a zároveň som si predstavovala, ako sa s ním vraciam na duny v São Jacinto, kam sme sa často zatúlali. Chcela som sa s ním vrátiť na počiatok sveta, k rozpadu pevniny,

vývoju druhov, do jaskyne, k ohňu, na hlinenú zem, na slnečný a veterný vrch predkov, kde sme nehybne hľadeli na seba, ako na seba hľadia zvieratá po prvý raz, ovoniavali sme sa a oblizovali si pohlavia ako živočíchy, chcela som sa vrátiť na divoké posvätné miesto našej nemilosrdne skosenej lásky.

Túžba po smrti zmenila smer a napadlo mi, že možno by bolo ľahšie zabiť seba. Ale nie, nie, dokonca aj v krútňavách šialenstva som si uvedomovala, že samovražda by bola nezmyselným premrhaním investícií, ktoré som za celý život do seba vrazila.

Z predmetov posledného ročníka si nič nepamätám. Všetko sa mi vymazalo, okrem niekoľkých obrazov triedy s výhľadom do veľkého dvora so stromami a betónovou lavičkou, kde sa David a jeho nová frajerka objímali, bozkávali a láskali počas prestávok, kým ja som trpela ponížením, a spolužiaci neveriacky hľadeli raz na nich, raz na mňa v očakávaní, že každú chvíľu dôjde k výbuchu. Ja som sa vliekla po fakulte ako mátoha, iba vďaka hrdosti som sa udržala na nohách a so vztýčenou hlavou. Ženy z môjho rodu nedávajú najavo známky otrasu. Podarilo sa mi dokončiť štúdium, pretože jeden z vyučujúcich ma oslobodil od účasti na hodinách a namiesto toho mi zadal písomnú prácu, ktorú som mohla vypracovať doma v pokoji, no výsledok aj tak nestál za veľa. Zachránilo ma, že dotyčný bol svojím založením romantik, hoci sme sa o mojom trápení nikdy nerozprávali. Na konci akademického roka som bola na pokraji zrútenia. Lekár mi zakázal vychádzať z domu, lebo som sa sťažovala, že už nedokážem rozlíšiť svetlá na semafore a neviem, či červená znamená ísť, alebo stáť. Orientovala som sa iba podľa ostatných chodcov. Horšie bolo, ak som sa na priechode ocitla sama a potrebovala som prejsť na druhú stranu. „Pán doktor, môžete mi napísať na papier, kedy mám ísť a kedy stáť?“ požiadala som ho. Lekár pozrel na mňa, predpísal mi lieky a o pár týždňov som sa ocitla v mentálnom vzduchoprázdne, z ktorého som sa dostávala nekonečne dlho. Do reality som sa vrátila v polovici deväťdesiatych rokov. Spomínam si, že zhruba vtedy som odišla z rádia Aventura, sklamaná z nedostatočného uznania svojej práce. Okrem toho som pracovala na viacerých miestach a čoraz menej spala,

až som si povedala, načo toľko námahy, načo hrať naraz na viacerých nástrojoch? Radšej som sa naplno oddala učeniu. Rada som vyučovala. Prinášalo mi to uspokojenie v podobe priazne žiakov a radosti zo spoločného uvažovania o tom, ako pred nami uvažovali iní.

Pamätám si, že v roku 1995 otca nesmierne sklamala prehra Cavaca Silvu v parlamentných voľbách. Opäť boli späť „komunisti podporovaní Soaresom a ďalšími kumpánmi", vyhlásil otec. A potom sa začala éra Antónia Guterresa, na konci ktorej otec zomrel. Napriek očakávaniam krajina začala prudko prosperovať.

Vtedy som sa presťahovala za prácou do Grândoly. Dni plynuli jeden za druhým v záplave školských činností, sylabov, testov, správ, zápisníc, výkazov, schôdzí o všetkom a o ničom. Spomínam si, že sme dostali novú kolegyňu, ktorá predtým učila na tej istej škole ako David, a od nej som sa dozvedela, že sa stal otcom rozkošného dievčatka, že ďalšie je na ceste, že sa premáva po škole v bielom pánskom obleku ako Carlos da Maia[2] a cez víkendy chodieva s kolegami na večierky, každý v sprievode manželky, takže zábava prebieha vo všetkej počestnosti. Nemohla som tomu uveriť. David, prívrženec Che Guevaru a hnutia proti jadrovej energii? Prikývla, že áno.

Pamätám sa, že som si nebola istá, či Eça de Queirós skutočne obliekal Carlosa da Maia do bieleho, ale napokon som si zvykla na predstavu Davida ako dandyho v učiteľskom zbore. Každý učiteľ má svojím spôsobom o koliesko viac a ľudí treba rešpektovať aj s ich výstrednosťami.

V Grândole som žila viac ako desať rokov. Cez týždeň som hrdlačila v službách školstva a cez víkendy, sviatky, dni voľna či dovolenku som sa vracala k rodičom do Cova da Piedade, pretože otec bol vtedy už veľmi chorý.

Prázdno po Davidovi bolo všadeprítomné. Život občas vážil ako chladnička, práčka či kredenc, ale mal svoje dni. Niekedy nevážil tak veľa, alebo nevážil celkom nič, a ja som mala pocit, že som ako semiačko unášané vetrom.

[2] Hlavná mužská postava klasického románu *Maiovci* (Os Maias) od Eçu de Queirós (1845 – 1900), najvýznamnejšieho predstaviteľa portugalského realizmu. (Pozn. prekl.)

Niekedy sa mi zdalo, že už nevládzem, a vtedy som si písala do zápisníka, čokoľvek mi napadlo, len aby som vydržala. Príbeh o mužovi z kaviarne, ako ponúkol pomoc neznámemu chlapovi, ktorého podvedená manželka vyhodila z domu. Alebo príhoda o sandáloch na opätku, čo mi otec kúpil ešte v Mozambiku na desiate narodeniny napriek námietkam mamy; trojcentimetrové opätky boli podľa nej nabádaním na cestu nemravnosti. Písala som o rozhovoroch vypočutých za stolom v kaviarni, presne tak, ako odzneli, alebo som pridala prvky reflexie, poučenia a pozmenila realitu. Nevedela som zniesť život. Bola som vhodená do hry, ktorú som nepoznala a musela som ju hrať bez vyhliadok na koniec. Preto som písala. „Sedím tu a vyliala som trochu kávy na podšálku."

Naučila som sa žiť bez Davida a snívať. Vedela som žiť bez tých, ktorých som ľúbila, ale bez písania by už život nemal kam ísť. Cesta by sa skončila. Burácavé vlnobitie septembrového mora na pláži Comporta by utíchlo. Bez písania niet domova, kam sa dá vrátiť, vyzliecť si kabát, zavesiť ho, pohladiť sučku, ísť s ňou von, vrátiť sa, nakŕmiť ju, sadnúť si na pohovku a vychutnávať prítomnú chvíľu. Dokázala by som žiť bez umývania sa, bozkov, ale nie bez písania. Nikto tomu nerozumel, všetci zdvíhali obočie, akoby som hovorila o mánii, o výstrednosti prislúchajúcej boháčom, čo si také vrtochy môžu dovoliť. „Si blázon." Nadišlo obdobie, keď sa väzenie, ktorým bol pre mňa život, stalo príliš kruté a očividné a začala som čoraz horšie vidieť. Zatiaľ čo sa vnútorný zrak zostroval, pohľad na vonkajší svet slabol. Očná lekárka mi musela pridať dioptrie, pričom poznamenala, že to nechápe, lebo krátkozrakosť sa v dospelosti zvyčajne upraví – ak nie sú iné ťažkosti –, ale u mňa sa bezdôvodne zhoršuje.

Ráno sa mi ťažko vstávalo z postele a písala som, aby som prežila, deň čo deň, aj keď som nemala čo povedať. Písala som: „Len tu tak postávam." Precitnutie je trestom. Už navždy budete vnímať mreže a jarmo, v ktorých ste uviazli.

Pár rokov po smrti otca, ktorý zomrel v roku, keď padli dvojičky, predala som byt v Alentejo a požiadala o presun na školu v Almade. Bolo treba postarať sa o mamu, lebo ostala sama a potrebovala pozornosť a spoločnosť. Môj návrat ju potešil, pretože mi mohla kontrolovať príchody a odchody, telefonáty a stav pokožky aj vlasov.

A tak v letné sobotné popoludnia vymieňam posteľné obliečky a periem ich v lavóre na kuchynskom balkóne. Stále rada periem v rukách, ak je dobré počasie. Ručne opraté oblečenie vonia detstvom, a ja sa o tú vôňu nechcem pripraviť. Periem a ponáram sa do myšlienok. Studená voda mi máča ruky, prsia a brucho. Je to pôžitok. A sloboda! Je nám dovolená len v minimálnej dávke ako milodar, z ktorého platíme daň, ale kedykoľvek sa môže stať absolútnou. Zatiaľ ostávame podmienečne prepustení do života a to, čo žijeme, nazývame „sloboda“ . Dovoliť si zamočiť sa znamená dovoliť si slobodu.

Mama obdivuje, ako svedomito robím domáce práce. Vidí, že hoci ich nemám rada, vykonávam ich dôkladne a presne. Pri jej pochvalných slovách mi napadne, že by sa hodili ako nápis na môj erb, keby som sa narodila so šľachtickou krvou.

Vypraté háby voňajú podobne ako kedysi Tonine, keď som ich prala na dvore internátu pod klenbou ružových strapcov vistérie od jari do leta, až kým ma rodina neprišla zobrať na pár týždňov prázdnin.

Vyprala som veľa šatstva, odkedy som prišla do Portugalska, mnoho v kamennej výlevke u sesternice Fá na dvore a uprostred zimy, keď sa na bielizni, ktorú sme na noc namočili, vytvorila vrstva ľadu. Ráno sme ho rozbili päsťou v nádeji, že škvrny na nohavičkách vybledli a nebudeme ich musieť drhnúť, aby boli opäť biele, ako dobrým dievčatám káže česť, inak by sme boli neporiadnice, čo nie sú súce do manželstva ani na materstvo.

Pánu riaditeľovi sa nepáčilo, že periem Tony oblečenie. Neschvaľoval moju závislosť od Tony a naše „priateľstvo“ trpel len preto, že ma mal rád. Niežeby Tony odsudzoval, len naznačoval, že je

z iného cesta, iného kalibru. „Pominuteľný ohňostroj. Chvíľkové potešenie pre oči." Ale ja som sa jej zastávala.

Sedíme v miestnosti pre návštevy, kde bude raz visieť aj moja zarámovaná fotografia. Pán riaditeľ ma dal zavolať, nie aby ma pokarhal, ale aby sa vyjadril k žiadostiam, ktoré mu iné žiačky cezo mňa predostierajú, alebo len aby sa porozprával. Vychovávateľky považujú naše priateľstvo za čudné, čo mi nepridáva sympatie. Som najlepšia žiačka. Pán riaditeľ si chce pozrieť moje opravené a oznámkované písomky. Komentuje ich. Nahlas si číta eseje. „Presne tak, veru áno." Páči sa mu. Rozpráva mi príhody zo svojho života. Bol laickým misionárom v Angole. Civilizoval černochov vo vnútrozemí. Rozpráva o nich s obdivom. „Boli to čestní, dôstojní a hrdí ľudia." Spoznal domorodú kultúru a pochopil jej ušľachtilosť. Zaujíma ho môj názor na nezávislosť kolónií, školský poriadok, na život, na všetko, ale ja veľa toho neviem. Chcem byť iba dobrou dcérou, mať dobré známky, schudnúť, aby som bola pekná ako Olivia Newton-John, nájsť si v osemnástke frajera, potom sa vydať, byť navždy milovaná, mať deti a prácu, v ktorej budem šťastná. Neviem, aká práca by to mala byť. Zasnívam sa a stratím v myšlienkach. Pán riaditeľ sa smeje.

„Maria Luísa, recept na šťastie ešte nikto nevymyslel," vyhlási.

„Som si istá, že by som bola šťastná, keby som získala slobodu," tvrdím.

„Nech sa páči, sloboda je k dispozícii na každom rohu," utrúsi ironicky, keď mu poviem, čo si želáme s ostatnými žiačkami.

„Sloboda a šťastie od seba navzájom závisia. Ak máme jedno, máme aj druhé," bránim sa.

Považuje ma za vtipnú. Rád ma počúva. Má rád moju spoločnosť. Pokračujem s požiadavkami. „Prečo nemôžeme ísť von samy ako chlapci? Aspoň v nedeľu popoludní a bez vychovávateliek. Chodia pred nami a za nami ako strážne psy. Nie sme mníšky. Vari nie sme hodné dôvery? A prečo chlapci nemusia ani dokazovať, že si ju zaslúžia?"

„Nie je to kvôli tebe, ale kvôli ostatným," odvetí.

„Čím viac nás držíte nakrátko, tým viac túžime utiecť. Je to nespravodlivé. Neospravedlniteľné."

„Spravodlivosť? Neospravedlniteľné?“ vykríkne. „Čo ty vieš o spravodlivosti? Podľa akých kritérií posudzuješ, čo je neospravedlniteľné? Luísa, čo ty vieš o živote? Čo ty vieš...“

„Viem, čo ma naučila mama: že nemáme robiť druhým, čo nechceme, aby oni robili nám. To je spravodlivosť. Konanie nerešpektujúce tento princíp je neospravedlniteľné.“ A hádam sa ďalej. Nebudem ticho. Nástojčivo trvám na svojom: spravodlivosť, sloboda, šťastie. Sloboda a šťastie vonku, za bránami školy. To chcem v budúcnosti. A dosiahnem to.

„Ver mi už len preto, že mám pred tebou vekový náskok, a dobre počúvaj! Sloboda neexistuje, šťastie neexistuje. Nikdy ich nenájdeš. To, čo máš, ti nikdy nebude stačiť.“ Opäť sa zasmeje a pokrúti hlavou s vedomím, že nedokážem pochopiť všetko, čo vie. Popod nos si zahundre: „Na všetko má odpoveď. Na všetko,“ ale vie, že ho počujem. Dobre ho počujem. Pán riaditeľ si ma váži a obdivuje ma. Je pre mňa otcom, oporným pilierom v búrlivých vodách dospievania.

Ignorantsky protirečím človeku, ktorý bol v dvadsiatych rokoch misionárom, preplával cez oceán a takmer celým storočím poznačeným víťazstvami a prehrami ľudstva, mohol by mi byť prastarým otcom, a aj tak sa neprestávam dovolávať dokonalého, bezhraničného šťastia. Z jednej strany som arogantná a z druhej strany nemôžem predbehnúť čas a poznať budúcnosť. História sa dá poznať, až keď sa udeje. Nenasleduje príklady, opakuje chyby a v každej ére začína odznova.

Pretečie veľa vody, kým zistím, že pán riaditeľ mal pravdu, a ešte viac, kým pochopím, že ostrovy slobody sa dajú dobyť a užívať, no len na okamih. Nemôžem ešte vedieť, že našou povinnosťou je vytýčiť slobode hranice, za ktoré si nedovolíme zájsť. My a zvyková polícia v nás.

V tých rokoch som ho nedoceňovala. Považovala som ho za skostnateného starca posadnutého nariadeniami. Všetci, ktorí ma mali radi, boli pre mňa väznitelia, stavitelia prekážok na mojej ceste. Majte ma radi, ale dajte mi slobodu! Lásku viem opätovať, len ak nie som spútaná. Nebráňte mi voľne kráčať! Neobviňujte ma, nič odo mňa nežiadajte! Nič!

Pán riaditeľ bol aj prísny, autoritatívny a majetnícky. Chcel byť stredom sveta a života svojich drahých, a ja som medzi nich patrila. Vybral si ma, a už ma nepustil, darmo som ho ignorovala, pohŕdala ním a arogantne odpovedala na jeho karhavé listy.

Len čo som vyšla z internátnej školy, reagoval na moje mlčanie príšerným listom naklepaným na písacom stroji, v ktorom mi vyčítal, že nemá odo mňa nijaké správy, čo svedčí o tom, že sa zo mňa stala „odporná, hanebná ľudská troska".

Na druhý týždeň už zabudol na búrlivé emócie z predchádzajúcich dní a poslal mi výstrižok z regionálneho týždenníka *Jornal da Bairrada* vydávaného v jeho rodnom kraji. Autorom článku s titulkom „Na obranu nášho jazyka" bol Bento Lopes, „odborník na danú problematiku", ako sám pripísal.

Pán riaditeľ si všimol, že mám cit pre jazyk, a povzbudzoval ma, aby som ho rozvíjala. Vďaka nemu sa celý život venujem výskumu portugalčiny, aby som sa nestala odpornou, hanebnou ľudskou troskou z jeho listu.

Ľudia zomierajú, a potom im už nemôžeme povedať, že mali pravdu, že sme pochopili ich rady, že sme zistili, ako nás ľúbili a ako sme ich ľúbili my, a stále ľúbime, a nemôžeme za to, že toľko rokov sme popri nich kráčali slepí a hluchí.

Dnes sa mi nechcelo prať posteľnú bielizeň, ale prekonala som sa kvôli mame, ktorá trvá na tom, aby sme dodržiavali sobotný rituál. Som už unavená z nekonečných domácich prác. Na balkóne celé ráno hrkútal holub a rozobral mi spánok na kúsky. Musím si naňho zvyknúť, ako som si zvykla na hluk výťahu, keďže šachta je za stenou mojej izby.

Posledné dni je horúco a pod prikrývkou spávam nahá. Mame sa to nepáči. Hovorí, že počestnej žene takéto móresy nesvedčia, ale ja mám v sebe počestnosť, akej mama nerozumie.

Zobudím sa, obrátim sa na bok a natiahnem ruku. Sučka nie je na svojom mieste. Pomrvím sa, ale necítim ju ani pri nohách. Asi jej bolo teplo a ľahla si na zem.

Rozospatá si pošúcham predlaktie. Je to príjemné. Moje prsty vychutnávajú kontakt s mäkkou spodnou časťou predlaktia a predlaktiu sa páči dotyk prstov, čo ho hladia. Túto časť tela mi tuším ešte nikto nehladkal, ani David. Len tak nečinne vylihujem. Opäť zadriemem napriek rannému ruchu, trúbeniu áut a vrčaniu motorov, napriek výťahu, čo premáva hore-dolu, vyzváňajúcim zvončekom, napriek rozhovorom susedov, ktorí sa vracajú z trhu s taškami plnými pomarančov, paprík, cibule a rýb.

Okolo jedenástej začujem sučku, ako pije vodu z misky na chodbe, vstanem, objímem ju a v polospánku jej zarecitujem *Velebná krása sviežej vysočiny* od Camõesa. Prednášam jej verše sonetu, zatiaľ čo dychčí a oblizuje mi tvár. *Bez teba všetko mrzké a úbohé vyzerá*, recitujem. Pobozkám ju a pocítim jej mokrú, studenú papuľu.

Ideme na pláž, pobehneme, vyhĺbime diery do piesku, prečítame dvadsať strán z Coetzeeho, vypijeme čaj a unavené sa vrátime domov.

Slnko ešte nezašlo za obzor, a my už ležíme a zaspávame, ukolísané pokojom podvečernej chvíle. Zobudíme sa až ráno. Na ulici vládne lomoz a ruch a nám je v posteli veľmi príjemne. Zakrátko vstaneme. Najeme sa, pretože sme hladné. Vycikáme sa, lebo nám treba. Zhodneme sa, že v brlôžku je dobre, a tak doň opäť zalezieme. Poviem jej: „Posuň sa! Si celá na mojej strane!“ Trochu sa pomrví. Ostaneme v posteli celý deň. Spíme. Preberieme sa. Čítam. Popustím uzdu myšlienkam a unikám do vlastného sveta, zabúdajúc na ten, v ktorom musím žiť. Okolo polnoci zhasneme svetlo. Povieva svieži vánok. Spíme ponorené do spoločného spánku, načúvame zvukom, čo vydávame, aj keď ich nepočujeme, cítime, ako sa hýbeme pri zmene polohy, aj keď nič necítime; noha, ruka, celý trup, chvíľu sa od seba odťahujeme, chvíľu zasa k sebe túlime, a keď sa zobudíme, vnímame – bez toho, aby sme tomu rozumeli, pretože je to nevyjadriteľný pocit –, že kedysi dávno sme sa stali jednou. Ja a sučka sme jedna bytosť.

A v hlave mi zaznie mamin jasný, dôrazný hlas: „Si taká tvrdohlavá! Nedáš si povedať! Čo si bezo mňa počneš, dcérenka?“

Cova da Piedade, Almada, august 2011 – august 2016

hovorí portugalská autorka Isabela Figueiredo v rozhovore s Júliou Jellúšovou.

Na začiatku knihy je poďakovanie Paulovi de Sousa za to, že prepísal váš rukopis do počítača. Znamená to, že píšete svoje diela rukou na papier?

Kedysi som písala hlavne na písacom stroji, za čím mi je smutno. Teraz píšem na počítači. Ale nie vždy. Píšem aj rukou. Ľudia majú predstavu, že spisovateľ si sadá za počítač v stanovenom čase ako úradník v kancelárii. Neviem, či to zodpovedá realite. Ja tak nefungujem. Píšem vela vo svojej mysli. Niekedy sa stáva, že som v supermarkete, niečo mi napadne a musím vytiahnuť z kabelky zápisník a hneď si to poznačiť. Nápady mi schádzajú na um v útržkoch. Nemám dopredu pripravený celok, ktorý by bol chronologicky alebo inak usporiadaný. Na začiatku je Chaos. Ústredná myšlienka vzniká z nápadov, ktoré si zapisujem na papier alebo do počítača. Píšem do zošitov aj do wordu. Niekedy sa zatvorím v byte a sústredím sa len na písanie, ale to už je fáza, keď kniha musí vyjsť z Chaosu. Vtedy píšem iba na počítači, obklopená papiermi a súbormi s poznámkami. V období, keď som pracovala na *Tučnej*, mala som veľké problémy so zrakom. Viac ráz sa mi odtrhla sietnica. Musela som podstúpiť niekoľko operácií. Vtedy som písala často na papier, lebo som nemohla pozerať do počítača. Pomohol mi môj priateľ Paulo de Sousa, ktorý doň prepísal všetko, čo som napísala rukou.

V úvode knihy je aj hudobný zoznam. Rada počúvate hudbu, keď píšete? Ako vám pomáha v tvorivom procese?

Rada počúvam hudbu; je pre mňa inšpiráciou. Vyberám si piesne, ktorých atmosféra či slová ladia s tým, o čom práve píšem.

Nepúšťam si hudbu prihlasno, skôr ako zvukové pozadie, ktoré nesmie byť hlučnejšie než moje myšlienky.

Váš román má veľmi zaujímavú formálnu štruktúru: je rozdelený do kapitol podľa jednotlivých miestností bytu. Ako vznikol tento nápad?

Štruktúra diela je istý spôsob upratovania, triedenia. Ja mám štýl písania, pri ktorom sa dej neodvíja chronologicky. Často využívam prolepsiu alebo analepsiu, čo môže byť pre čitateľa náročné. Veľmi si svojich čitateľov vážim a myslím na nich. Potrebujem písať, ale nepíšem pre seba, a tak vždy keď tvorím príbeh, uvažujem nad tým, čo a ako podať, aby ho čitateľ dostal v jasnej, zrozumiteľnej podobe. Nechcem, aby sa v diele stratil. Nie je ľahké vymyslieť dobrú štruktúru a táto mi napadla počas letu z Kolumbie do Portugalska, keď som pozerala film, ktorý sa celý odohrával v izbe, kde hlavná ženská postava učila syna spoznávať svet. Film sa volá *Izba* a natočil ho režisér Lenny Abrahamson. Hlboko ma zasiahol, musela som o ňom stále premýšľať. Aj filmy sú pre mňa veľmi dôležité, inšpirujú ma rovnako ako hudba. Napadlo mi, že domov je pre Mariu Luísu taký dôležitý, že by bolo zaujímavé nechať ju rozprávať príbeh v byte, ktorý je pre ňu útočiskom. Ako som nápad postupne rozvíjala, uvedomila som si, že sám byt sa stal postavou, pretože získal dych. Bol to veľmi pekný proces.

Celý život Marie Luísy poznačila nadváha: v škole bola terčom posmechu, zažila spoločenské odmietanie, zradila ju životná láska David; borí sa s bolesťou a bytostnou osamelosťou. Priznali ste, že s Mariou Luísou vás spájajú niektoré nepríjemné životné skúsenosti, napríklad šikanovanie. Máte nejakú radu pre čitateľov, ktorí by mohli pre nadváhu či svoj celkový výzor zápasiť s podobnými trápeniami?

Áno, mám. A nielen pre tých, ktorí trpia preto, že sú tuční, ale pre všetkých, ktorí sú odmietaní preto, že niečo na nich nezodpovedá norme, štandardu. Najdôležitejšie je uvedomiť si, že hoci

chce okolie z tučných ľudí robiť obete, nie sme nimi. Potrebujeme nájsť vnútornú silu, aby sme sa postavili proti tým, ktorí sa nám vysmievajú, alebo ich ignorujme, povznesme sa nad nich. Nemôžeme podľahnúť úsudku iných. Musíme sa ozvať. To platí pre každú odlišnosť, ktorá môže dať príčinu na šikanovanie. Základnou podmienkou úspechu je prestať si myslieť, že sme obete odsúdené na utrpenie.

Maria Luísa začína svoje rozprávanie tým, ako podstúpila gastrektómiu a radikálne schudla. No takmer súčasne dodáva: „Ešte stále uvažujem ako tučná." Netajíte, že aj vy máte za sebou tú istú operáciu, no v jednom rozhovore ste povedali čosi podobné ako Maria Luísa. Vyjadrili ste sa, že nielen naďalej uvažujete ako tučná, ale aj píšete ako tučná, žijete ako tučná a jete ako tučná. Čo presne znamená myslieť, písať, žiť, jesť ako tučná?

Len ten, kto bol kedysi tučný a nezmestil sa na stoličku v reštaurácii vie, čo to znamená. Aj keď človek fyzicky schudne, vo svojej mysli je naďalej tučný. Stále je rovnaký. Zmeníme sa, ale trvá veľmi dlho, kým sa zmení náš obraz o sebe. Ak sa vôbec niekedy zmení. V mojom prípade sa doteraz celkom nezmenil. Emócie sa nezmenia zo dňa na deň, a preto si obzeráme oblečenie vo výklade a vravíme si, že by nám bolo malé, alebo hľadíme na stoličku s obavou, či nás udrží. Žiť ako tučná znamená žiť mimo sveta, ktorý nebol stvorený pre naše rozmery a odmieta nás.

Príbeh Marie Luísy sa končí happyendom. David jej z USA pošle list, že chce obnoviť ich vzťah, a Maria Luísa si nedočkavo predstavuje jeho návrat. David ju však dvakrát zradil: najprv sa s ňou rozišiel ešte ako študent, pretože sa za ňu hanbil, potom ju opustil už ako zrelý muž a vrátil sa k manželke. Preto mi nedá nespýtať sa, či ste neuvažovali nad iným koncom. Čakala som, že Maria Luísa pochopí, že David si jej lásku nezaslúži, a definitívne ho odmietne.

Román sa nekončí happyendom. Nevnímam to tak. Záver je melancholický, nejednoznačný. Davidov list je skutočný, alebo je iba výplodom fantázie Marie Luísy? Bola by som rada, keby sme boli všetci racionálni a robili vo svojom živote správne rozhodnutia. Vtedy by sme však boli bohmi. Život je zložitejší. Pri budovaní a rozvoji svojej identity prechádzame chybami, omylmi, pádmi. Aj ja si myslím, že David si nezasluhuje lásku Marie Luísy, ale ona ho stále ľúbi a ja musím rešpektovať svoju postavu. Musím ju nechať, aby sa sama poučila. Nemôžem prejsť jej cestu za ňu. Nevedela som presne, aký bude koniec. Ako ste už zistili, dávam sa viesť procesom písania a na rozdiel od iných spisovateľov sa mu radšej podrobujem, ako keby som si ho mala podrobiť. Navyše sa dám rada prekvapiť a využiť zápletkou. Tento koniec ku mne prišiel sám. Zjavil sa mi. Muselo to tak byť.

V ťažkom období po rozchode s Davidom sa Maria Luísa uchyľuje k písaniu, čo jej pomáha dostať sa z depresie a zúfalstva. Veríte, že písanie môže mať na človeka terapeutický účinok?

Písanie je forma meditácie. Je to spôsob, ako si utriediť myšlienky a emócie. Kto dokáže komunikovať cez písanie, má v rukách privilegovaný nástroj sebavyjadrenia, aj keby jeho slová nemal kto hneď prečítať. Jedného dňa sa k niekomu dostanú, akokoľvek dlho by to malo trvať. Keď si to uvedomíme, je jasné, že písanie má obrovskú terapeutickú účinnosť. Kto píše, dokáže sa vyslobodiť z džungle, akou sú medziľudské vzťahy.

Román *Tučná* obsahuje veľa zmienok a kritických komentárov o vývoji politicko-ekonomickej situácie v Portugalsku. Považujete svoju tvorbu za politicky angažovanú?

Áno. Zaujímam sa o politiku, hoci osobne nie som politicky angažovaná. Svoj aktivizmus prenášam do literatúry. Je to pre mňa nepriamy spôsob, ako prispieť k budovaniu sveta, aký si želám pre nás všetkých.

V jednom rozhovore ste povedali: „Nebudem dostávať ocenenia, moje písanie nie je príkladné, nehovorím správne veci, nepatrím do nijakého intelektuálneho tábora a ani sa netvárim, že patrím.“ Môžeme vaše slová chápať tak, že sa na portugalskej literárnej scéne cítite ako outsider?

Cítim sa ako outsider vo všetkom. Nemám partnera, žijem s dvoma psami. To je pre ľudí v niektorých častiach Portugalska ťažko pochopiteľný výstrelok. Neviem, či som outsider literárnej scény, ale určite nie som „insider“. Pochádzam z chudobnej roľníckej a robotníckej rodiny, čo v Portugalsku nie je veľmi bežné v spisovateľskej brandži. Nemala som v rodine vplyvných intelektuálov, ale mala som veľmi dobrých učiteľov a dostalo sa mi výborného vzdelania. Nemám prestížne priezvisko ani modrú krv. V Portugalsku sú to dôležité parametre. A preto, aj keď som hrdá na svoj pôvod, viem, že je ťažké dotiahnuť to ďaleko, ak nepatríte do významnej rodiny alebo nepoklonkujete správnym spoločenským a kultúrnym kruhom.

V čom sa vaša tvorba odlišuje od portugalského literárneho kánonu?

To je otázka, na ktorú mi neprislúcha odpovedať. Rada by som však zdôraznila, že mojím cieľom nie je odlišovať sa za každú cenu od ostatných spisovateľov. Formovali ma knihy. Mojimi učiteľmi sú iní spisovatelia. Mám priamy, drsný štýl, suchý a ironický, aký nie je pre portugalskú literatúru typický, sama neviem, odkiaľ som ho vzala. Som priamočiary, otvorený, pozitívny človek. Môj štýl je možno odzrkadlením mojej povahy.

(c) Editorial Caminho

Isabela Figueiredo

Isabela Figueiredo (1963) sa narodila v Mozambiku v meste Lourenço Marques (dnešné Maputo) portugalským prisťahovalcom. Po vyhlásení nezávislosti Mozambiku v roku 1975 ju rodičia poslali do Portugalska k príbuzným; sami sa do rodnej krajiny vrátili o desať rokov neskôr. Isabela vyštudovala moderné jazyky a literatúru na Universidade de Nova v Lisabone. Neskôr absolvovala diaľkové štúdium v odbore rodové štúdiá na vysokej škole Universidade Aberta. V rokoch 1988 až 1994 pracovala v denníku *Diário de Notícias* ako vedúca prílohy pre mladých, kde publikovala aj svoje literárne texty. Knižne debutovala v roku 1988 novelou *Conto É Como Quem Diz* (Príbeh je to, kto čo rozpovie), za ktorú získala ocenenie Mostra Portuguesa de Artes e Ideias. V roku 2009 jej vyšla kniha memoárov *Caderno de Memórias Coloniais* (Zápisník koloniálnych spomienok), ktorá sa považuje

za prelomové dielo v oblasti portugalskej literatúry s koloniálnou tematikou a bola preložená do niekoľkých svetových jazykov.

Autorkin prvý román *Tučná* (A Gorda, 2016), na pomedzí autobiografie a autofikcie, získal v roku 2017 literárne ocenenie Prémio Literário Urbano Tavares Rodrigues a jeden z hlavných portugalských denníkov *O Público* ho vyhlásil za knihu roka 2016.

Isabela Figueiredo pravidelne publikuje na svojom blogu Novo Mundo (Nový svet), organizuje kurzy tvorivého písania a zúčastňuje sa na konferenciách o témach, ktoré stoja v centre jej záujmu, ako napríklad spoločenská inklúzia/exklúzia, mocenské stratégie, kolonializmus, rodové stereotypy.

(C) Alexander Wald

Júlia Jellúšová

Júlia Jellúšová (1978) sa narodila v Bratislave. Vyštudovala anglický a portugalský jazyk v odbore prekladateľstvo a tlmočníctvo. V roku 2013 ukončila doktorandské štúdium obhajobou dizertačnej práce v oblasti portugalskej literatúry. Do roku 2016 pôsobila ako odborná asistentka na Katedre romanistiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. V súčasnosti pracuje ako odborná asistentka v Ústave celoživotného vzdelávania pri Žilinskej univerzite. Venuje sa aj umeleckému prekladu z angličtiny a portugalčiny. V roku 2015 získala prémiu Ceny Jána Hollého za preklad portugalského románu *Maliar pod kuchynským drezom* od Afonsa Cruza. Z portugalčiny preložila aj román *Návrat* od Dulce Marie Cardoso, ktorý vydal Portugalský inštitút v roku 2020.